

Karjalaisen siirtoväen murteen sulautumisesta ja sen tutkimisesta

Heikki Leskinen

Vuime syksynä tuli kuluneeksi kolme vuosikymmentä siitä, kun luovutetun Karjalan väestö joutui lopullisesti jättämään kotiseutunsa ja asettumaan uuteen, toismurteiseen ympäristöön. Vaikka tämä runsaan 400 000 ihmisen massamuutto pani alulle kielemme historiassa ainoalaatuisen sulautumisprosessin, jolla luulisi olevan yleiskielitieteellistäkin arvoa, ei sen tutkimiseen ole toistaiseksi kiinnitetty sanottavaa huomiota. Tähän mennessä vakavimman yrityksen ovat tehneet Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos ja Suomen kielen nauhoitearkisto, kun ne kesällä 1972 lähettivät työryhmän äänittämään siirtolaisten nykyistä puhekieltä. Kohteiksi valittiin viisi sellaista kylää tai kyläryhmää, joiden karjalaisasutus on peräisin 1940-luvulta ja siis pysytellyt paikoillaan jo neljännesvuosisadan: entisiä jaakkimalaisia ja kirvulaisia haastateltiin Orimattilassa, kurkijokelaisia Alastarolla ja Vampulassa sekä simpeleläisiä Karinaisissa. Äänitteitä kertyi retkellä kaikkiaan 80 tuntia. Kun lisäksi Jyväskylään hankittiin samoihin aikoihin yksityistä tietä 30 tunnin erä Vihdin Vanjoen kylän heinjokelaisilta, kasvoi siirtoväen puhekielen tallennekokoelma 110 tunnin laajuiseksi. — Nauhoitteiden litterointi ja varsinainen tutkimustyö jäivät yksin Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitoksen huoleksi. Vaikka tarkoitukseen on saatu merkittävää taloudellista apua valtion humanisistelta toimikunnalta, hanke on vielä paljolti keskeneräinen: litteroinnissa on päästy noin puoliväliin; ainesten poiminta-, ryhmittely- ja taulukointiurakasta on saatu valmiiksi vasta kolmasosa. Tästä huolimatta on jo nyt mahdollista nähdä, mihin suuntaan ja millä nopeudella siirtoväen murre on kolmessakymmenessä vuodessa muuttunut.

Tutkimus on tässä vaiheessa kohdistettu yksinomaan maanviljelijöihin ja heidän perheisiinsä. Se on luonnollista jo sen vuoksi, että vanhaa kansanmurretta, johon siirtolaisten nykyistä puhekieltä on tarkoitus verrata, käytti 1930-luvulla varsinaisesti vain tämä ammattikunta. Lisäksi omilla tiloillaan työskentelevät muodostavat yhä harvinaisen homogeenisen ryhmän: heidän kieli- ja kulttuuritaustansa on yhdenmukainen, heillä on varsin vähän koulusivistystä, he seurustelevat keskimääräistä enemmän sukulaistensa kanssa, heidän liikkuvuutensa on pieni jne. Kaiken kaikkiaan maaseudun syrjäkylien aikuisikäinen asujaimisto elää vieläkin sellaisissa oloissa, että sen

saamat kielelliset vaikutteet ovat suhteellisen vähälukuiset tai ainakin yksipuolisemmat kuin useimpien muiden väestönosien. Tärkein merkitys on yhä lähiympäristön murteella, vaikka sen osuutta jatkuvasti kaventaakin erilaisista joukkoviestimistä pursuava yleispuhekieli. Jos tarkastelun kohteeksi otetaan jokin toinen ammattiryhmä, esim. sellainen, joka on pitkälle koulutettu tai usein vaihtanut asuinpaikkaansa tai jonka murrepohja on epäyhtenäinen, kasvaa tuntemattomien tekijöiden määrä helposti niin suureksi, ettei aineistoa enää kyetä hallitsemaan. Silti kannattaa varmasti pyrkiä selvittelemään ammatti- ja sosiaaliluokkien kielellisiä eroja, mutta silloin ongelmanasettelu on aivan toisenlainen kuin siirtoväen murteen sulautumista tutkittaessa.

Jos halutaan tietää nimenomaan se, miten siirtolaiset ovat säilyttäneet alkuperäisen murteensa, on tarkasteltavaksi otettava ne ikäluokat, joiden kielenkäyttö oli vakiintunutta jo ennen Karjalan luovutusta. Tämä merkitsee sitä, etteivät ainakaan vuoden 1925 jälkeen syntyneet sovi mukaan muuten kuin vertailukohteiksi. Toisaalta ei ole myöskään syytä valita tutkittavien joukkoon liian vanhoja, koska nämä eivät ole enää kyenneet omaksumaan uusia kielellisiä vaikutteita. Sopivaksi keskijoukoksi jäävät näin ollen vuosina 1900—1920 syntyneet, jotka ovat talvisodan sytyessä olleet 40—20-vuotiaita. Kun nämä vielä jaetaan viisivuotisryhmiin, voidaan kehityksen kulkua seurata kuin neliportaisesta asteikosta. Lähimpänä tavoitteena on saada selville, a) mitkä siirtoväen alkuperäismurteen piirteet ovat sitkeimmin säilyneet, mitkä taas herkimmin syrjäytyneet, b) millaisia ovat ikäkerrosten väliset erot ja c) mitkä seikat ovat eniten vaikuttaneet itse sulautumisprosessiin.

Tutkittaville piirteille voidaan tuskin etukäteen asettaa muita vaatimuksia kuin se, että niiden tulee olla siirtoväen pohjamurteelle luonteenomaisia. Periaatteessa on yhdentekevää, edustavatko ne äänne-, muoto- vai lauseoppia. Kun kvantitatiivinen menetelmä kuitenkin pakottaa keskittymään sellaisiin ilmiöihin, joiden frekvenssi on suuri, nousevat äänneseikat väkisinikin etualalle. — Seuraavassa esittelen näytteeksi numerotietoja kahdentoista murreominaisuuden säilymisestä kurkijokelaisten siirtolaisten puhekielessä. Oppaani, jotka on syntymäajan mukaan jaettu neljään ryhmään (I 1900—1905, II 1906—1910, III 1911—1915, IV 1916—), ovat kotoisin Kurkijoen pohjoisista rantakylistä (Ihojärvi, Lapinlahti, Tervu, Vätikkä) ja asuvat nykyään Alastaron Mälläisissä ja Tammiaisissa sekä Vampulan Kärvälässä ja Punolassa.

1. Yleisgemmaatio

Taulukko I: Yleisgemmaatio

		A.K.H.	M.P.	A.S.	A.K.	P.K.	A.K.J.	Yht.	%
I	+	100	97	100	96	94	99	586	98
	--	0	3	0	4	6	1	14	2

		A.K.	E.K.	P.I.	P.H.	A.K.K.	Yht.		%	
II	+	93	97	69	78	72	409		82	
	—	7	3	31	22	28	91		18	
		H.H.	E.T.	I.T.	K.T.	A.I.	J.R.	Yht.	%	
III	+	89	86	85	80	53	85	478		80
	—	11	14	15	20	47	15	122		20
		E.L.	K.L.	V.S.	T.I.	V.O.S.	Yht.		%	
IV	+	76	93	55	8	93	325		65	
	—	24	7	45	92	7	175		35	

Piirre on säilynyt harvinaisen hyvin. Vanhimmat kielenoppaat jättävät kahdennuksen ulkopuolelle vain eräät murteeseen kuulumattomat sanat, ja nuorimpienkin joukossa on ainoastaan yksi geminoitumista aktiivisesti karttava (T.I.). Yleisgemmaation syrjäytyminen noudattaa myös ikäluokkajakoa: kato-
tapauksia on ensimmäisessä ryhmässä 2 %, kahdessa seuraavassa 18 ja 20 %
sekä neljännessä 35 %. — Syynä yleisgemmaation aseman vankkuuteen on
epäilemättä se, että ilmiö on cminainen paitsi Kurkijoen myös Ala-Sata-
kunnan murteelle. Tarvetta alkuperäisen kannan muuttamiseen on siis
aiheuttanut pelkästään yleiskieli.

2. ηk -yhtymän astevaihtelu

Taulukko 2: ηk -yhtymän astevaihtelu

		A.K.H.	M.P.	A.S.	A.K.	P.K.	A.K.J.	Yht.	%
I	$\eta k : \eta k$	5	5	5	5	5	5	30	100
	$\eta k : \eta \eta$	0	0	0	0	0	0	0	0
		A.K.	E.K.	P.I.	P.H.	A.K.K.	Yht.		%
II	$\eta k : \eta k$	5	5	5	5	5	25		100
	$\eta k : \eta \eta$	0	0	0	0	0	0		0
		H.H.	E.T.	I.T.	K.T.	A.I.	J.R.	Yht.	%
III	$\eta k : \eta k$	5	5	5	1	5	5	26	87
	$\eta k : \eta \eta$	0	0	0	4	0	0	4	13
		E.L.	K.L.	V.S.	T.I.	V.O.S.	Yht.		%
IV	$\eta k : \eta k$	5	4	3	1	5	18		72
	$\eta k : \eta \eta$	0	1	2	4	0	7		28

Vaikka aineisto on pieni, se osoittaa vakuuttavasti, että vaihtelematon ηk on pitänyt hyvin puolensa: ensimmäinen $\eta k : \eta \eta$ -suhteen omaksunut tavataan vasta III ryhmässä, ja IV ryhmässäkin vaihtelemattomat asut ovat

valtaenemmistönä. Vanhan kannan säilymisen on perimmältään aiheuttanut η :n puuttuminen kurkijokelaisten äännejärjestelmästä, ts. uuden foneemin omaksuminen on tuottanut täysi-ikäisille voittamattomia vaikeuksia. Toisaalta kehityksen hitauteen on vaikuttanut myös Ala-Satakunnan murteen tuki: ηk -yhitymä on kurkijokelaisten uudessakin kieliympäristössä johdonmukaisesti vaihtelematon. Tässä mielessä ηk ja yleisgeminaatio rinnastuvat toisiinsa; ks. kohtaa I.

3 a. t :n astevaihtelu vokaalien välissäTaulukko 3 a: t :n astevaihtelu vokaalien välissä

$\delta \rightarrow$	A.K.H.	M.P.	A.S.	A.K.	P.K.	A.K.J.	Yht.	%
I \emptyset, j, v, h^*	48	47	50	49	46	50	290	97
t	2	2			4		8	2
d		1		1			2	1
r							0	0
Yhteensä	50	50	50	50	50	50	300	100
$\delta \rightarrow$	A.K.	E.K.	P.I.	P.H.	A.K.K.		Yht.	%
II \emptyset, j, v, h	46	36	24	21	36		163	65
t	2	12	14	20	3		51	20
d	2	2	12	9	11		36	15
r							0	0
Yhteensä	50	50	50	50	50		250	100
$\delta \rightarrow$	H.H.	E.T.	I.T.	K.T.	A.I.	J.R.	Yht.	%
III \emptyset, j, v, h	43	42	45	20	36	43	229	76
t	2	8		3	4	6	23	8
d	5		5	22	10	1	43	14
r				5			5	2
Yhteensä	50	50	50	50	50	50	300	100
$\delta \rightarrow$	E.L.	K.L.	V.S.	T.I.	V.O.S.		Yht.	%
IV \emptyset, j, v, h	39	46	41	7	42		175	70
t	5	2	1		2		10	4
d	4	2	8	43	6		63	25
r	2						2	1
Yhteensä	50	50	50	50	50		250	100

* Tyypit *söaha*, *söähöä* jne.

Taulukosta 3 a käy ilmi, että vanha kurkijokelainen edustustapa on kaikissa ryhmissä ylivoimainen; yksilöistäkin vain kaksi (III:ssa K.T. ja IV:ssä T.I.) on siirtynyt käyttämään voittopuolisesti muita tyyppisiä. Tulos on yllättävä, sillä kaakkoissuomalaiset katomuodot poikkeavat silmänpistävän jyrkästi alasatakuntalaisista. Outo tilanne johtunee ennen muuta siitä, että siirtolaiset

ovat pitäneet satakuntalaisten *r*:ää liian murteellisena *t*:n heikkoasteiseksi vastineeksi. Yleiskielen *d*, jonka kanssa useimmat kurkijokelaiset ovat ainakin koulussa joutuneet tekemään tuttavuutta, on tarjonnut sopivan kompromissin kahden murteellisen äärityyppin välille. Kuitenkin *d*:n, uuden foneemin, ääntäminen on ollut jatkuvasti hankalaa: vanhimpien ryhmästä vain kaksi on onnistunut sen tilapäisesti produsoimaan, ja nuoremmiltakin sen tuottaminen sujuu yhä työläästi. Tämän vuoksi *d*:n tavoittelu antaa kaikissa ikäluokissa yleisesti tulokseksi soinnittoman *t*:n; *t* käy *d*:tä harvinaisemmaksi vasta ryhmässä III.

3 b. *ht*-yhtymän astevaihteluTaulukko 3 b: *ht*-yhtymän astevaihtelu

	<i>hδ</i> →	A.K.H.	M.P.	A.S.	A.K.	P.K.	A.K.J.	Yht.	%
I	<i>h</i> (<i>hh</i>)	20	20	20	18	20	20	118	98
	<i>ht</i>							0	0
	<i>hd</i>				2			2	2
	Yht.	20	20	20	20	20	20	120	100
	<i>hδ</i> →	A.K.	E.K.	P.I.	P.H.	A.K.K.	Yht.	%	
II	<i>h</i> (<i>hh</i>)	20	20	16	12	16		84	84
	<i>ht</i>			2	5	2		9	9
	<i>hd</i>			2	3	2		7	7
	Yht.	20	20	20	20	20		100	100
	<i>hδ</i> →	H.H.	E.T.	I.T.	K.T.	A.I.	J.R.	Yht.	%
III	<i>h</i> (<i>hh</i>)	18	20	10	20	9	20	97	81
	<i>ht</i>							0	0
	<i>hd</i>	2		10		11		23	19
	Yht.	20	20	20	20	20	20	120	100
	<i>hδ</i> →	E.L.	K.L.	V.S.	T.I.	V.O.S.	Yht.	%	
IV	<i>h</i> (<i>hh</i>)	18	17	17	5	20		77	77
	<i>ht</i>	2	3					5	5
	<i>hd</i>			3	15			18	18
	Yht.	20	20	20	20	20		100	100

Kehityksen odottaisi kulkevan *ht*-yhtymässä tarkalleen samalla tavalla kuin vokaalin välissä. Päälinja onkin yhteinen, mutta katoedustus on säilynyt *h*:n jäljessä vielä paremmin kuin puhtaassa vokaaliympäristössä. Huomiota herättää myös se, että alasatakuntalainen *ht* : *hr* -suhde on kurkijokelaisten puhekielelle kokonaan vieras. Nähtävästi *ht* : *h* -vaihtelu ei siirtolaisista tunnu

yhtä jyrkästi yleiskielen ja Ala-Satakunnan murteen kannasta poikkeavalta kuin vokaalienvälinen *t : Ø* -vaihtelu, jossa konsonantin heikkoasteisella parilla ei ole minkäänlaista materiaalista edustajaa. Kontrasti oman ja vieraan muodon välillä on siis vähäisempi *ht : h* -tapauksessa, koska siinä konsonanttityhtymä vaihtelee — kuten usein muutenkin — yksinäiskonsonantin kanssa.

4. *ts*-yhtymäTaulukko 4: *ts*-yhtymä

	Tyyppi	A.K.H.	M.P.	A.S.	A.K.	P.K.	A.K.J.	Yht.	%
I	<i>ts</i> ($\sim ts$)	3	3	5	7	6	8	32	53
	<i>ht</i> ($: ht \sim h$)	7	3	5	3			18	30
	<i>tt</i> ($: tt \sim t$)		4			4	2	10	17
	Tyyppi	A.K.	E.K.	P.I.	P.H.	A.K.K.		Yht.	%
II	<i>ts</i> ($\sim ts$)	7	2	9	6	9		33	66
	<i>ht</i> ($: ht \sim h$)		5					5	10
	<i>tt</i> ($: tt \sim t$)	3	3	1	4	1		12	24
	Tyyppi	H.H.	E.T.	I.T.	K.T.	A.I.	J.R.	Yht.	%
III	<i>ts</i> ($\sim ts$)	6	6	7	5	7	2	33	55
	<i>ht</i> ($: ht \sim h$)	2	1	1			3	7	12
	<i>tt</i> ($: tt \sim t$)	2	3	2	5	3	5	20	33
	Tyyppi	E.L.	K.L.	V.S.	T.I.	V.O.S.		Yht.	%
IV	<i>ts</i>	7	4	10	8	4		33	66
	<i>ht</i> ($: ht \sim h$)	1	3			1		5	10
	<i>tt</i> ($: tt \sim t$)	2	3		2	5		12	24

ts-yhtymän edustus oli vanhassa Kurkijoen murteessa kahtalainen: hallitsevana oli tavallisesti vaihtelematon *ht*, mutta sen rinnalla tavattiin *tt*-affrikaattaa juuri niissä Laatokan rantakylissä, joista tässä käytetyt kielenoppaat ovat lähtöisin (ks. LLMÄH I s. 186). Taulukosta 4 käy välillisesti selville, että affrikaattakanta on nyt jo täysin syrjäytynyt. Yleisin on tällä hetkellä kaikissa ikäryhmissä vaihtelematon *ts*, joka etenkin vanhimmiläl saattaa esiintyä alkuosaltaan liudentuneena (*metsä*, *katsotti*). Tämä viittaa siihen, että yleiskielen *ts*:n pääsyä valtatyyppiksi on auttanut ratkaisevasti *tt*:n olemassaolo; liudentunut *ts*, joka sitä paitsi on kaikissa Luoteis-Laatokan murteissa tavallinen ekspressiivisanoissa, on puolestaan ollut luonnollinen väliporras *tt*:stä *ts*:ään siirryttäessä. — *ht*:n asema on vielä vanhimman ikäluokan keskuudessa melko vahva, mutta se heikkenee pahoin jo toiseen ryhmään tultaessa. Länsisuomalaista *tt*:tä tavataan vain tietyissä suurtaajuisissa sanoissa (*itte* \sim *ite*, *kattoa* : *katton* \sim *katon*); sen johdonmukaisia käyttäjiä ei kielenoppaideni joukossa ole lainkaan.

5. Loppu-*k*Taulukko 5: Loppu-*k*

	A.K.H.	M.P.	A.S.	A.K.	P.K.	A.K.J.	Yht.	%
I - <i>k</i> > \emptyset	100	99	98	96	98	87	578	96
- <i>k</i> \equiv *		1	2	4	2	13	22	4
	A.K.	E.K.	P.I.	P.H.	A.K.K.		Yht.	%
II - <i>k</i> > \emptyset	97	98	99	91	98		483	97
- <i>k</i> \equiv	3	2	1	9	2		17	3
	H.H.	E.T.	I.T.	K.T.	A.I.	J.R.	Yht.	%
III - <i>k</i> > \emptyset	97	97	96	99	90	93	572	95
- <i>k</i> \equiv	3	3	4	1	10	7	28	5
	E.L.	K.L.	V.S.	T.I.	V.O.S.		Yht.	%
IV - <i>k</i> > \emptyset	91	92	93	80	72		428	86
- <i>k</i> \equiv	9	8	7	20	28		72	14

* -*k* säilynyt *k*:n edellä ja assimiloitunut seuraavan konsonantin kaltaiseksi kaikkien muiden konsonanttien paitsi *h*:n edellä.

Loppu-*k* oli itäisissä kaakkoismurteissa kadonnut jäljettömiin; ainoastaan klusiilialkuisen liitteen edellä saatiin vielä tavata *k*:ta tai sen jatkajaa, mutta sekään ei ollut säännöllistä. Taulukon 5 perusteella voidaan päätellä, että tilanne on säilynyt kaikissa ikäryhmissä lähes muuttumattomana; poikkeuksia tosin esiintyy, mutta ne eivät ole millekään muotoryhmälle tyypillisiä. Olennaisesti toisella kannalla ovat vain kaksi nuorinta kielenopasta, jotka molemmat ovat olleet kouluikässä vielä Ala-Satakuntaan muuttaessaan (IV:ssä T.I. ja V.O.S.). — Kun useimmissa suomen murteissa vallitsevan yleisen geminaattasysteemin (ks. Terho Itkonen, PFFC I:1 s. 36—) omaksuminen on tunnetusti erittäin vaivalloista, on kurkijokelaisten konservatiivisuus tässä tapauksessa mitä ymmärrettävintä. Lopputulosta on varmaan vahvistanut myös se monesti merkille panemani seikka, ettei loppukahdennuksen puutetta pidetä samalla tavoin häiritsevänä piirteenä kuin useimpia muita siirtolaisten kielen erikoisuuksia. Näyttää jopa siltä, etteivät karjalaiset itse ole edes tietoisia tästä murreominaisuudestaan.

6. Akt. 2. partisiipin nominatiivi

Taulukko 6: Akt. 2. partisiipin nominatiivi

	Tyyppi	A.K.H.	M.P.	A.S.	A.K.	P.K.	A.K.J.	Yht.	%
I	<i>antant</i>	50	46	50	42	41	40	269	90
	<i>antanu(t)</i>		4		8	9	10	31	10
	Yht.	50	50	50	50	50	50	300	100

	Tyyppi	A.K.	E.K.	P.I.	P.H.	A.K.K.	Yht.	%	
II	<i>antant</i>	19	15	7		5	46	18	
	<i>antanu(t)</i>	31	35	43	50	45	204	82	
	Yht.	50	50	50	50	50	250	100	
	Tyyppi	H.H.	E.T.	I.T.	K.T.	A.I.	J.R.	Yht.	%
III	<i>antant</i>	10	24	13		9	40	96	32
	<i>antanu(t)</i>	40	26	37	50	41	10	204	68
	Yht.	50	50	50	50	50	50	300	100
	Tyyppi	E.L.	K.L.	V.S.	T.I.	V.O.S.	Yht.	%	
IV	<i>antant</i>	29	34	13			76	30	
	<i>antanu(t)</i>	21	16	37	50	50	174	70	
	Yht.	50	50	50	50	50	250	100	

Sisäheittoinen partisiippinominatiivi *tult*, *antant* jne. on menettänyt romahdusmaisesti suosiotaan: ryhmässä I sitä edustavia tietoja on vielä 90 %, mutta jo seuraavassa ryhmässä sen osuus on hupennut 18 %:iin. Todellisuudessa muutoksen jyrkkyys johtuu osittain sattumasta, sillä nuorimmissakin ikäluokissa tavataan vielä yksilöitä, joilla sisäheittoinen tyyppi on enemmistönä (III:ssa J.R., IV:ssä E.L. ja K.L.); siitä täydellisesti luopuneita on haastatelluista vain neljä (II:ssa P.H., III:ssa K.T., IV:ssä T.I. ja V.O.S.). Joka tapauksessa on ilmeistä, että siirtolaiset ovat tietoisesti vieroksuneet sisäheittoista akt. 2. partisiipin nominatiivia, joka Kurkijoen vanhassa murteessa oli yksinomaisesti käytössä. Muutoksen nopeus on tuskin muuten käsitettävissä.

7. Loppu-n

Taulukko 7: Loppu-n

Muoto-ryhmä	A.K.H.		M.P.		A.S.		A.K.		P.K.		A.K.J.		Yht.		%	
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-
I Illatiivi	0:116	13:102	5:80	4:81	11:102	13:81	46:562	8:92								
Pass. pres. ja imperf.	2:148	1:149	6:103	2:128	1:110	13:178	25:816	3:97								
-(i)(nen)-nominat	0:26	6:47	2:24	0:24	1:63	6:28	15:212	7:93								
Yhteensä	2:290	20:298	13:207	6:233	13:275	32:287	86:1590	18:282								
%	1:99	7:93	6:94	3:97	5:95	10:90	5:95	6:94								
Yks. l. p.	16:8	12:1	13:2	13:6	31:2	14:6	99:25	81:19								
Genetiivi	42:72	53:12	47:8	40:38	123:24	66:13	371:167	69:31								
Yks. akk.	20:10	20:3	15:0	12:5	36:6	27:2	130:26	84:16								
Yhteensä	78:90	85:16	75:10	65:49	190:32	107:21	600:218	234:66								
%	46:54	84:16	88:12	57:43	86:14	84:16	73:27	78:22								

Muoto-ryhmä	A.K.		E.K.		P.I.		P.H.		A.K.K.		Yht.	%		
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-				
II Illatiivi	17:108		8:126		18:108		54:68		13:77		110:487	18:82		
Pass. prees. ja imperf. <i>-(i)nen-</i> nominit	6:78		2:124		2:94		40:65		0:126		50:487	9:91		
	4:32		0:20		2:22		24:6		2:35		32:115	22:78		
Yhteensä	27:218		10:270		22:224		118:139		15:238		192:1089	49:251		
%	11:89		4:96		9:91		46:54		6:94		15:85	16:84		
Yks. l. p. Genetiivi	21:5		9:2		15:6		12:3		14:2		71:18	80:20		
Yks. akk.	133:28		86:4		106:11		87:3		98:7		510:53	91:9		
	30:7		16:6		16:3		12:2		28:3		102:21	83:17		
Yhteensä	184:40		111:12		137:20		111:8		140:12		683:92	254:46		
%	82:18		90:10		87:13		93:7		92:8		88:12	85:15		
Muoto-ryhmä	H.H.		E.T.		I.T.		K.T.		A.I.		J.R.		Yht.	%
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-		
III Illatiivi	41:60		24:63		6:73		7:92		54:60		31:50		163:398	29:71
Pass. prees. ja imperf. <i>-(i)nen-</i> nominit	6:102		9:101		5:68		7:68		9:75		2:80		38:494	7:93
	9:15		7:39		0:22		1:58		7:37		4:28		28:199	12:88
Yhteensä	56:177		40:203		11:163		15:218		70:172		37:158		229:1091	48:252
%	24:76		16:84		6:94		6:94		29:71		19:81		17:83	16:84
Yks. l. p. Genetiivi	26:1		36:11		47:8		33:5		21:12		30:3		193:40	83:17
Yks. akk.	73:18		76:26		87:11		141:10		61:16		82:5		520:86	86:14
	39:13		29:8		39:4		29:5		46:5		23:2		205:37	85:15
Yhteensä	138:32		141:45		173:23		203:20		128:33		135:10		918:163	254:46
%	81:19		76:24		88:12		91:9		80:20		93:7		85:15	85:15
Muoto-ryhmä	E.L.		K.L.		V.S.		T.I.		V.O.S.		Yht.	%		
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-				
IV Illatiivi	11:104		14:86		28:69		31:79		64:44		148:382	28:72		
Pass. prees. ja imperf. <i>-(i)nen-</i> nominit	3:99		6:81		6:94		30:77		45:55		90:406	18:82		
	3:22		2:14		14:25		8:25		6:17		33:103	24:76		
Yhteensä	17:225		22:181		48:188		69:181		115:116		271:891	70:230		
%	7:93		11:89		20:80		28:72		50:50		23:77	23:77		
Yks. l. p. Genetiivi	16:2		12:2		28:8		21:3		32:2		109:17	87:13		
Yks. akk.	79:9		46:12		87:12		64:4		77:3		353:40	90:10		
	25:4		20:6		25:2		33:3		24:4		127:19	87:13		
Yhteensä	120:15		78:20		140:22		118:10		133:9		589:76	264:36		
%	89:11		80:20		86:14		92:8		94:6		89:11	88:12		

Kurkijoen vanhassa murteessa — niin kuin muissakin kaakkoismurteissa — alkuun *n*-loppuiset muoto-ryhmät jakaantuivat kahteen päätyyppiin: a) johdonmukaisesti loppu-*n*:ttömään ja b) sellaiseen, jossa *-n:n* säilymä ja kato ovat vapaassa vaihtelussa. Tästä ks. kirjoittajan artikkelia Tilastollisia havaintoja kaakkoismurteiden loppu-*n*:stä, Virittäjä 1971 s. 343—367. Taulukkoon 7, jossa esitellään kurkijokelaisten nykyisessä puhekielessä vallitsevaa tilannetta, on otettu kolme a-tyyppiin (illatiivi, passiivin preesens ja imperfekti

sekä *-(i)nen*-loppuiset nominit) ja kolme b-tyypin (verbien yks. I. persoonan muodot, genetiivi ja yksikön akkusatiivi) suurifrekvenssisintä muotoryhmää. Tyyppien välinen vastakohtaisuus on edelleenkin jyrkkä (I ikäryhmällä on säilymän ja kadon suhde a-tyypissä 6 : 94 ja b-tyypissä 78 : 22, II:lla ja III:lla 16 : 84 ja 85 : 15, IV:llä 23 : 77 ja 88 : 12), mutta alkuperäinen systeemi on jo pahasti rikkoontunut: loppu-*n* on palautettu tyyppiin a, jossa siis nyt vallitsee säilymän ja kadon vapaa vaihtelu kuten tyyppissä b:kin. Palautustendenssi on selvästi voimakkaampi lyhyen kuin pitkän vokaalin jäljessä; nuorimpien ryhmässä ero on 10 prosenttiyksikköä. — Loppu-*n*:n käyttö on jatkuvasti yleistynyt myös varsinaisissa vapaan vaihtelun kategorioissa eli b-tyypissä: säilymän ja kadon suhde oli esim. genetiivissä alun perin 46 : 54; nyt se on I ikäryhmällä 69 : 31, II:lla 91 : 9, III:lla 86 : 14 ja IV:llä 90 : 10.

8. *öä*- ja *ëä*-diftongitTaulukko 8: *öä*- ja *ëä*-diftongit

Opas:		A.K.H.	M.P.	A.S.	A.K.	P.K.	A.K.J.	Yht.	%	
I	VV Painoasema	+ --	+ --	+ --	+ --	+ --	+ --	+ --	+ --	+ --
	<i>öä</i> Pääpainoll.	48:2	34:16	45:5	45:5	26:24	35:15	233:67	78:22	
	Pääpainoton	50:0	40:10	50:0	42:8	41:9	46:4	269:31	90:10	
	<i>ëä</i> Pääpainoll.	50:0	43:7	50:0	43:7	39:11	44:6	269:31	90:10	
	Pääpainoton	50:0	42:8	50:0	48:2	48:2	49:1	287:13	96:4	
	Yhteensä	198:2	159:41	195:5	178:22	154:46	174:26	1058:142		
	%	99:1	80:20	98:2	89:11	77:23	87:13	88:12		
Opas:		A.K.	E.K.	P.I.	P.H.	A.K.K.	Yht.		%	
II	VV Painoasema	+ --	+ --	+ --	+ --	+ --	+ --	+ --	+ --	+ --
	<i>öä</i> Pääpainoll.	8:42	44:6	2:48	2:48	1:49		57:193	23:77	
	Pääpainoton	28:22	49:1	2:48	6:44	14:36		99:151	40:60	
	<i>ëä</i> Pääpainoll.	34:16	48:2	10:40	5:45	3:47		100:150	40:60	
	Pääpainoton	38:12	50:0	8:42	4:46	26:24		126:124	50:50	
	Yhteensä	108:92	191:9	22:178	17:183	44:156		382:618		
	%	54:46	95:5	11:89	9:91	22:78		38:62		
Opas:		H.H.	E.T.	I.T.	K.T.	A.I.	J.R.	Yht.	%	
III	VV Painoasema	+ --	+ --	+ --	+ --	+ --	+ --	+ --	+ --	+ --
	<i>öä</i> Pääpainoll.	1:49	22:28	2:48	3:47	2:48	17:33	47:253	16:84	
	Pääpainoton	3:47	32:18	5:45	1:49	3:47	24:26	68:232	23:77	
	<i>ëä</i> Pääpainoll.	2:48	24:26	15:35	12:38	1:49	16:34	70:230	23:77	
	Pääpainoton	8:42	39:11	22:28	14:36	8:42	29:21	120:180	40:60	
	Yhteensä	14:186	117:83	44:156	30:170	14:186	86:114	305:895		
	%	7:93	59:41	22:78	15:85	7:93	43:57	26:74		

Opas:		E.L.		K.L.		V.S.		T.I.		V.O.S.		Yht.		%	
IV	VV Painoasema	+	—	+	—	+	—	+	—	+	—	+	—	+	—
	<i>öä</i> Pääpainoll.	1:49	40:10	8:42	0:50	0:50				49:201	20:80				
	Pääpainoton	0:50	44:6	11:39	0:50	14:36				69:181	28:72				
	<i>ëä</i> Pääpainoll.	1:49	48:2	12:38	1:49	0:50				62:188	25:75				
	Pääpainoton	2:48	50:0	27:23	0:50	7:43				86:164	34:66				
	Yhteensä	4:196	182:18	58:142	1:199	21:179				266:734					
	%	2:98	91:9	29:71	0:100	10:90				27:73					

Pitkät vokaalit *ā* ja *ā̄* olivat Kurkijoen murteelle — kuten itäisille kaakkois- murteille yleensäkin — vieraita; niiden paikalla esiintyivät diftongit *öä* ja *ëä*. Ala-Satakunnan murteen ja yleiskielen vaikutuksesta diftongikanta on siirtolaisten nykyisestä puhekielestä pikaisesti väistymässä: vanhimmassa ryhmässä on diftongien ja pitkien vokaalien yleisyysuhde tosin vielä 88 : 12, mutta toisessa jo 38 : 62, kolmannessa 26 : 74 ja neljännessä 27 : 73. Diftongi näyttää katoavan nopeammin pääpainollisesta tavusta kuin kauempaa sanasta. Esim. II ryhmässä on *öä*:n säilymätapauksia pääpainollisessa tavussa vain 23 prosenttia, mutta kauempaa sanassa 40 prosenttia. Kehityksen erilaisuus lienee ymmärrettävä yksinkertaisesti niin, että tietoista muutosta tavoitellessaan puhuja keskittää tarkkaavuutensa pääpainolliseen tavuun ja jättää jälkitavut vähemmälle huomiolle. — Paljon vaikeampi on selittää toista diftongien syrjäytymisprosessissa ilmenevää säännönmukaisuutta, nimittäin sitä, että *öä* vaihtuu *ā*:ksi kiivaammassa tahdissa kuin *ëä* *ā̄*:ksi. Jollakin tapaa *öä* siis näyttää olevan diftongina ärsyttävämpi kuin *ëä*. Kenties konsonanttien välinen kontrasti tajutaan labiaali- ja illabiaalivokaalin muodostamassa diftongissa jyrkemmäksi kuin kokonaan illabiaalisessa. Kysymys kaipaakin perinpohjaista selvittelyä, sillä taustalla voivat olla vaikuttamassa monet muutkin tekijät, kuten esim. ympäristön erilaisuus.

9. Paikallissijojen loppuheitto

Taulukko 9: Paikallissijojen loppuheitto

Opas:		A.K.H.		M.P.		A.S.		A.K.		P.K.		A.K.J.		Yht.		%	
I	Sijamuoto	+	—	+	—	+	—	+	—	+	—	+	—	+	—	+	—
	Inessiivi	20:26	27:27	14:17	16:38	16:40	13:25	106:173	38:62								
	Elatiivi	11:17	10:16	21:15	8:17	12:30	10:16	72:111	39:61								
	Adessiivi	30:75	46:46	26:45	30:36	23:95	17:95	172:392	30:70								
	Ablatiivi	7:17	4:8	2:6	8:14	16:25	2:6	39:76	34:66								
	Allatiivi	16:18	15:6	8:8	10:6	15:20	9:4	73:62	54:46								
	Yhteensä	84:153	102:103	71:91	72:111	82:210	51:146	462:814	195:305								
	%	35:65	50:50	44:56	39:61	28:72	26:74	36:64	39:61								

Opas:		A.K.	E.K.	P.I.	P.H.	A.K.K.	Yht.		%	
II	Sijamuoto	+ —	+ —	+ —	+ —	+ —	+ —	+ —	+ —	
	Inessiivi	30:41	6:42	45:34	42:6	29:36	152:159	49:51		
	Elatiivi	10:8	13:11	20:5	28:1	25:12	96:37	72:28		
	Adessiivi	41:102	17:54	64:32	54:7	31:74	207:269	43:57		
	Ablatiivi	10:7	2:7	17:9	12:0	16:17	57:40	59:41		
	Allatiivi	23:16	8:3	14:2	26:1	12:4	83:26	76:24		
	Yhteensä	114:174	46:117	160:82	162:15	113:143	595:531	299:201		
	%	40:60	28:72	66:34	92:8	44:56	53:47	60:40		
Opas:		H.H.	E.T.	I.T.	K.T.	A.I.	J.R.	Yht.		%
III	Sijamuoto	+ —	+ —	+ —	+ —	+ —	+ —	+ —	+ —	+ —
	Inessiivi	29:22	28:27	27:11	18:30	42:15	34:44	178:149	54:46	
	Elatiivi	13:10	21:13	22:11	8:22	14:6	6:12	84:74	53:47	
	Adessiivi	65:79	27:57	86:54	47:92	47:50	24:43	296:375	44:56	
	Ablatiivi	15:9	14:9	16:2	3:12	14:6	6:12	68:50	58:42	
	Allatiivi	24:10	22:16	15:6	12:6	15:4	10:4	98:46	68:32	
	Yhteensä	146:130	112:122	166:84	88:162	132:81	80:115	724:694	277:223	
	%	53:47	48:52	66:34	35:65	62:38	41:59	51:49	55:45	
Opas:		E.L.	K.L.	V.S.	T.I.	V.O.S.	Yht.		%	
IV	Sijamuoto	+ —	+ —	+ —	+ —	+ —	+ —	+ —	+ —	
	Inessiivi	13:44	10:34	34:31	20:33	66:12	166:154	52:48		
	Elatiivi	10:18	6:18	19:16	17:10	19:1	71:63	53:47		
	Adessiivi	22:57	15:51	65:35	32:75	62:15	196:233	46:54		
	Ablatiivi	5:24	6:22	20:3	8:12	21:0	60:61	50:50		
	Allatiivi	8:19	10:11	13:9	11:8	10:0	52:47	53:47		
	Yhteensä	58:162	47:136	151:94	88:138	178:28	545:558	254:246		
	%	26:74	26:74	62:38	39:61	86:14	49:51	51:49		

Taulukossa 9 on esitelty *a*- ja *ä*-loppuisten paikallissijojen sekä allatiivin loppuvokaalin säilyminen ja kato kurkijokelaisten nykyisessä puhekielessä. Kun tämänhetkistä tilannetta verrataan alkuperäismurteen kantaan (ks. kirjoittajan artikkeleita Kaakkois-suomalaisen loppuheiton yleisyydestä ja alkuperästä, SUSA 72 s. 210—221, erit. s. 212), joudutaan tekemään sellainen yllättävä havainto, että loppuheitto on vanhassa murteessa ollut harvinaisempi kuin ryhmässä I: säilymän ja kadon keskimääräinen yleisyysuhde on edellisessä 46 : 54, jälkimmäisessä taas 39 : 61. Tämä osaltaan vahvistaa aikaisemmin esittämäni käsitystä (mts. 215), jonka mukaan loppuheitto on itäisten kaakkoismurteiden pohjoisosassa ollut vielä tällä vuosisadalla jatkuvasti voimistuva piirre. Nytemmin kehitys on kyllä kääntynyt jossain määrin päinvastaiseksi, niin kuin ryhmien II—IV tulokset (II:ssa 60 : 40, III:ssa 55 : 45, IV:ssä 51 : 49) osoittavat, mutta mistään äkillisestä muutoksesta ei ole kysymys. Kun sijamuotojen loppuvokaalin määräehtoinen kato

on Ala-Satakunnan murteessakin yleistä (ks. Niilo Ikola, ASMÄH II s. 56—60), ei siirtolaisilla ole ollut juuri aihettakaan vieroksua omaa, säännöiltään hyvin väljää loppuheittoaan.

10. Diftongin jälkeisen loppu-*a:n* ja -*ä:n* kato monikon partitiivimuodoista

Taulukko 10: Diftongin jälkeisen loppu-*a:n* ja -*ä:n* kato mon. partitiivimuodoista

	Tyyppi	A.K.H.	M.P.	A.S.	A.K.	P.K.	A.K.J.	Yht.	%
I	<i>kalloi</i>	5	5	5	3	2	2	22	73
	<i>kaloja</i>				2	3	3	8	27
	Tyyppi	A.K.	E.K.	P.I.	P.H.	A.K.K.		Yht.	%
II	<i>kalloi</i>		3	2		2		7	28
	<i>kaloja</i>	5	2	3	5	3		18	72
	Tyyppi	H.H.	E.T.	I.T.	K.T.	A.I.	J.R.	Yht.	%
III	<i>kalloi</i>			1			2	3	10
	<i>kaloja</i>	5	5	4	5	5	3	27	90
	Tyyppi	E.L.	K.L.	V.S.	T.I.	V.O.S.		Yht.	%
IV	<i>kalloi</i>	1	3	1	1			6	24
	<i>kaloja</i>	4	2	4	4	5		19	76

Määrätyyppisten sanojen mon. partitiivimuotojen loppuheittoisuus oli entisessä Kurkijoen murteessa vallitseva, joskaan ei johdonmukainen ominaisuus. Laskelmieni mukaan tyyppien *kalloi* ja *kaloja* yleisyysuhde oli viime vuosisadan lopulla syntyneillä keskimäärin 85 : 15. — Taulukon 10 aineisto on valitettavan niukka, mutta siitä voitaneen tehdä ainakin se päätelmä, että vain I ikäryhmä on kyennyt säilyttämään vanhan kannan enemmistönä (73 : 27); jo seuraavassa ryhmässä tilanne on kääntynyt päinvastaiseksi (28 : 72). Loppuheittoisten asujen runsaus IV ryhmässä on hieman yllättävä. Se johtuu ilmeisesti paitsi yhden oppaan (K.L.) poikkeuksellisesta vanhoillisuudesta myös tietojen vähydestä. — Loppuheiton kehitys on partitiivissa ollut aivan toinen kuin paikallissijoissa. Syy tähän on selvä: paikallissijojen loppuheitto on saanut tukea Ala-Satakunnan murteelta, mutta loppuheittoiset partitiivit ovat olleet sille vieraita (ks. Ikola, ASMÄH II s. 168).

11. Persoonapronimit

Taulukko 11: Persoonapronimit

	Tyyppi	A.K.H.	M.P.	A.S.	A.K.	P.K.	A.K.J.	Yht.	%
I	<i>mie, sie</i>	30	30	30	29	30	27	176	98
	<i>minä, sinä</i>				1			1	0
	<i>mä, sä</i> tms.						3	3	2
	Yhteensä	30	30	30	30	30	30	180	100

HEIKKI LESKINEN.

	<i>müö, tüö, hüö</i>	20	20	20	20	20	20	120	100
	<i>me, te, he</i>								0
	Yhteensä	20	20	20	20	20	20	120	100
	Tyyppi	A.K.	E.K.	P.I.	P.H.	A.K.K.		Yht.	%
II	<i>mie, sie</i>	29	30	4	29	24		116	77
	<i>minä, sinä</i>	1		14		1		16	11
	<i>mä, sä</i> tms.			12	1	5		18	12
	Yhteensä	30	30	30	30	30		150	100
	<i>müö, tüö, hüö</i>	17	20	6	14	9		66	66
	<i>me, te, he</i>	3		14	6	11		34	34
	Yhteensä	20	20	20	20	20		100	100
	Tyyppi	H.H.	E.T.	I.T.	K.T.	A.I.	J.R.	Yht.	%
III	<i>mie, sie</i>	29	30	12	27	5	30	133	74
	<i>minä, sinä</i>			2	3			5	3
	<i>mä, sä</i> tms.	1		16		25		42	23
	Yhteensä	30	30	30	30	30	30	180	100
	<i>müö, tüö, hüö</i>	16	19	14		13	20	82	82
	<i>me, te, he</i>	4	1	6		7		18	18
	Yhteensä	20	20	20	—	20	20	100	100
	Tyyppi	E.L.	K.L.	V.S.	T.I.	V.O.S.		Yht.	%
IV	<i>mie, sie</i>	1	30	30		4		65	43
	<i>minä, sinä</i>	3				1		4	3
	<i>mä, sä</i> tms.	26			30	25		81	54
	Yhteensä	30	30	30	30	30		150	100
	<i>müö, tüö, hüö</i>	2	20	17	1			40	50
	<i>me, te, he</i>	18		3	19			40	50
	Yhteensä	20	20	20	20	—		80	100

Kaakkoissuomalaiset persoonapronominit *mie, sie* ja *müö, tüö, hüö* poikkeavat niin selvästi yleiskielen ja länsimurteiden pronomeineista, että ne ovat pakostakin herättäneet huomiota heti karjalaisten saapuessa uusille sijoitusalueilleen. Siksi niiden säilyttämisen tai syrjimisen luulisi hyvin paljastavan, ketkä siirtolaisista haluavat tietoisesti muuttaa murrettaan, ketkä taas pysytellä vanhoillaan. Taulukon II mukaan I ryhmä olisi siis kokonaisuudessaan konservatiivinen, II:ssä olisi yksi karjalaisuuden aktiivi vieroksuja, III:ssä kaksi ja IV:ssä kolme. Tämä sopii kyllä hyvin yhteen sen kanssa, mitä edellä on käynyt ilmi ikäryhmien keskinäisistä suhteista, mutta vain yhden piirteen perusteella tehty jako tuottaa tässäkin tapauksessa virheellisen tuloksen:

todellisuudessa esim. toinen ryhmä on keskimäärin vähintään yhtä uudistusmielinen kuin kolmas, ja kolmannen ryhmän innokkain alasatakuntalaisuuk-sien suosija (K.T.) leimautuu nyt kovin vanhoilliseksi. Huvittavaa on myös, että tämä piirre tekee sekä ryhmän III että ryhmän IV aviopuolisoista (E.T. ja I.T. sekä E.L. ja K.L.) toistensa vastakohtia, vaikka mies ja vaimo useim-
miten ovat kielenkäytössä yhteisillä linjoilla.

12. Passiivi mon. 3. persoonan funktiossa

Taulukko 12: Passiivi mon. 3. persoonan funktiossa

	Tyyppi	A.K.H.	M.P.	A.S.	A.K.	P.K.	A.K.J.	Yht.	%
I	Passiivi	18	5	3	16	7	6	55	31
	Muu	12	25	27	14	23	24	125	69
	Yhteensä	30	30	30	30	30	30	180	100
	Tyyppi	A.K.	E.K.	P.I.	P.H.	A.K.K.	Yht.	%	
II	Passiivi	2		2			4	3	
	Muu	28	30	28	30	30	146	97	
	Yhteensä	30	30	30	30	30	150	100	

Lisäksi III ryhmässä on I.T:lla kahdesti ja IV ryhmässä V.S:illa kerran passiivi-
muoto mon. 3. persoonan funktiossa; muille III ja IV ryhmän oppaille tämä piirre
on vieras.

Passiivin käyttö mon. 3. persoonan yhteydessä oli jo vanhassa Kurkijoen murteessa väistyvä piirre; ks. kirjoittajan artikkelia Passiivin käytöstä monikon 3. persoonan funktiossa, *Verba docent* s. 327—329. Sitä tavattiin kuitenkin yleisesti juuri niissä Laatokan rantakylissä, joista kielenoppaani ovat kotoisin. — Tyyppin *hüö tulloo, hüö tullī* lopullinen sammuminen on jo näköpiirissä: vanhimpien ryhmällä on mon. 3. persoonan muodoista vielä lähes kolmannes passiiviasuisia, mutta seuraavalla ryhmällä niitä on enää kolme prosenttia ja nuoremmilla vain pari hajatapausta. Tietenkin näin harvinainen piirre olisi suhteellisen pian hävinnyt Kurkijoen murteesta, vaikka sen puhujat olisivat saaneet jäädä entisille asuinpaikoilleen. Siirtolaisuus on vain joutut-
tanut kehityksen kulkua.

Kahdestatoista edellä käsitellystä Kurkijoen murteen piirteestä on kuusi säilynyt siirtoväen nykyisessä puhemielessä suhteellisen hyvin, toiset kuusi ovat sen sijaan jo joutumassa miltei häviämisen partaalle. Turvallisen tun-
tuisessa asemassa ovat yhä yleisgemiinaatio, vaihtelematon *rk*, kato *t:n* heikko-
asteisena vastineena sekä vokaalien välissä että varsinkin *h:n* jäljessä, kato
loppu-*k:n* jatkajana, paikallissijojen loppuheitto sekä vanhamuotoiset per-

soonapronominit. Muutokselta varjeltumisen tärkeimmät syyt ovat uskoakseni seuraavat: a) piirre tavataan paitsi Kurkijoen myös Ala-Satakunnan murteessa (yleisgeminaatio, vaihtelematon ηk , loppuheitto), b) kieliympäristön vaatima muutos on vanhan foneemijärjestelmän vastainen ($\eta k \rightarrow \eta \eta \emptyset \rightarrow d$), c) uusi systeemi on säännöstönsä monimutkaisuuden vuoksi mahdollon omaksua sellaisenaan (loppu- k , loppuheitto), d) oman kannan poikkeamista ympäristön kielenkäytöstä ei tiedosteta (loppu- k); persoonapronominit lienevät säilyttäneet perinteiset hahmonsäilytyksensä yksinkertaisesti vain painotomuutensa ansiosta.

Nopeasti katoavien murreominaisuuksien joukkoon kuuluvat kurkijokelaisten nykyisessä puhemielessä ts -yhtymän vastineet tts ja ht , sisäheittoiset partisiippinominatiivit $tult$, $antant$ yms., δa - ja $\dot{e}a$ -diftongit, loppuheittoiset monikon partitiivit ($-oi \rightarrow -oja$) sekä passiivi monikon 3. persoonan funktiossa; häviämiskynnyksen yli voi hyvin katsoa astuneen myös loppu- n :n alkuaan kaksijakaisen systeemin, sen jälkeen kun $-n$ on yleisesti palautettu niihin muoto-ryhmiin, joissa se ei vanhastaan lainkaan esiintynyt. Vastustuskyvyttömyksiksi ovat tulleet sellaiset piirteet, jotka ovat vieraita sekä Ala-Satakunnan murteelle että yleiskielelle. Mikäli ne vielä ovat — kuten esim. ht , sisäheittoiset partisiippinominatiivit, diftongit δa ja $\dot{e}a$ sekä partitiivityyppi $kalloi$, $verkko$ — poikkeavuudellaan huomiota herättäviä ja suhteellisen suurtaajuisia, niihin on kohdistunut kahdelta taholta voimakas muutospaine jo kolmen vuosikymmenen ajan.

Erikoislaatuudessa asemassa on ollut pohjamurteen tts -affrikaatta, sillä se on foneettisesti lähellä yleiskielen ts -yhtymää. Ilmeisesti tämä äänteellinen yhdenmukaisuus on määrännyt kehityksen suunnan: kurkijokelaisten nykyisessä puhemielessä on vallitsevana $ts \sim ts$, eikä läntinen tt ($mettä : mettän$) ole saanut siinä juuri minkäänlaista jalansijaa. Näyttää siis ilmeiseltä, että sellaisissa tapauksissa, joissa yleiskieli ja uuden sijoitusalueen murre eroavat jyrkästi toisistaan, siirtoväki asettuu mieluummin yleiskielen kannalle. Tämä periaate näkyy erityisen selvästi $t:n$ heikkoasteisen vastineen valinnassa: alasatakuntalainen r ei päässyt lainkaan siirtolaisten suosioon, vaikka se olisi helposti sovitettavissa omaan äännejärjestelmään; sen sijaan yleiskielen d :tä tavoittelevien luku on vanhimmissakin ikäryhmissä kunnioitettavan suuri siitä huolimatta, että oudon äänteen produsointi tuottaa useimmille ylivoimaisia vaikeuksia. Kurkijokelainen siirtoväki on siis altis luopumaan murteensa niistä erikoispiirteistä, joita ei tunne yleiskieli enempää kuin Ala-Satakunnan kansankielikään, mutta se ei enää nykyoloissa tavoittele vanhaa, väistymään tuomittua satakuntalaismurretta.

Kielellinen sopeutuminen on ensisijaisesti yksilöllinen prosessi, ja sen vuoksi saman ikäryhmän jäsenten väliset vaihtelut ovat usein erittäin suuret. Tästä aiheutuu myös se, että vaikka edellä olevista taulukoista on helppo

osoittaa kielenkäyttäjiä, jotka ovat keskimääräistä nopeammin ja useammin hylänneet alkuperäisen kotimurteensa muotoja, ei muutosten järjestys ole suinkaan kaikilla sama: yksilö saattaa jonkin ilmiön suhteen olla moderni, mutta toiseen nähden hyvinkin konservatiivi. Erot sukupuoltenkin kesken ovat monesti vain näennäisiä. Entisen Kurkijoen murteen uskollisimmat säilyttäjät ovat kyllä melkein poikkeuksetta vanhimman ikäluokan naisia, mutta nuorimman ryhmän varsinainen radikaali on viidettäkymmentä käyvä pientilan emäntä (T.I.). Tilastollisesti luotettavaan tuloksiin pääseminen vaatisi kielenoppaiden määrän moninkertaistamista. Se on kuitenkin käytännössä mahdotonta, sillä saman paikallismurteen alueelta lähteneiden, samanikäisten, samaa ammattia harjoittavien, yhtä paljon koulua käyneiden ja samalle seudulle sijoitettujen siirtolaisten määrä on loppujen lopuksi varsin pieni. Katoavan kielimuodon tutkijan ei tämän vuoksi kannata pyrkiäkään matemaattiseen tarkkuuteen, mutta kvantitatiivisten laskelmien avulla hän voi pitää koossa eri ilmiöistä tekemänsä havainnot, jotka muuten hajoaisivat liian moniksi palasiksi.

Über die Verschmelzung des Dialekts der karelischen Umsiedler und deren Untersuchung

Heikki Leskinen

Im Zuge des 2. Weltkrieges mussten 400 000 Bewohner von Finnisch-Karelilien ihre Heimat verlassen und sich im Kreise einer Bevölkerung mit anderem Dialekt ansiedeln, in der Hauptsache in Westfinnland. Die Karelrier vertraten in den neuen Verhältnissen eine Minderheit und konnten ihre sprachliche Selbständigkeit nicht bewahren, sondern sie übernahmen immer mehr Impulse aus dem Dialekt ihrer Umgebung und aus der Standardsprache. Diesen Prozess der Verschmelzung hat man seit dem Jahre 1972 im Institut für Finnische Sprache an der Universität Jyväskylä verfolgt; der Autor bringt in seinem Artikel Vorankündigungen über die Resultate dieser Untersuchung. In der ersten Phase wurde der heutige Sprachgebrauch jener Umsiedler untersucht, die aus der Gemeinde Kurkijoki am Ufer des Ladogasee nach Niedersatakunta kamen.

Von zwölf untersuchten Dialektmerkmalen haben sich sechs recht gut erhalten, während die anderen sechs wiederum stark verdrängt wurden. Am besten standgehalten haben die allgemeine Geminatation (Nom. *kala* : Partit. *kallää*), das nicht-wechselnde *nk* (*lan̄ka* : *lan̄kat* pro *lan̄kat*), die Schwundvertretung der schwachstufigen Entsprechung von *t* (*pata* : *pään* pro *paran* ~ *padan*), der vollständige Schwund des Auslaut-*k* und seiner Fortsetzungen (*tule tänne* pro *tulet tänne*), die Apokope der Lokalkasus (Adess. *pojäl* pro *pojalla*) sowie der Personalpronomentyp *mie, sie; müö, tüö, hüö* (pro *mä, sä* ~ *minä, sinä; me, te, he*). Folgende Umstände betrachtet der Verfasser als wichtigste Gründe für die Beibehaltung der genannten Merkmale: a. die Erscheinung begegnet sowohl im

Dialekt der Karelrier als auch der Einwohner von Niedersatakunta (allgemeine Geminatation, nicht-wechselndes *nk*, Apokope), b. die Veränderung, die die Umgebung verlangt hätte, widerspricht dem alten Phonemsystem (*nk* → *nn*, *Ø* → *d*), c. das neue Merkmal kann wegen der Kompliziertheit seines Regelsystems nicht übernommen werden (das sog. Geminatensystem des Auslaut-*k*, die Apokope in Niedersatakunta, d. der eigene von dem der Umgebung abweichende Sprachgebrauch ist nicht bewusst (Schwundvertretung des Auslaut-*k*); die Personalpronomina haben ihre alte Gestalt wohl nur dank ihrer Unbetontheit bewahrt.

Zu den rasch verschwindenden dialektalen Eigenheiten gehören in der heutigen gesprochenen Sprache der umgesiedelten Karelrier die Entsprechungen der *ts*-Gruppe, *ll's* und *ht* (*metll'sä* ~ *mehtä* → *metsä*), die Partizipnominative mit Synkope *tult*, *antant* usw. (→ *tullu*, *antanu*), die Diphthonge *öä* und *ää* (→ *ä ä*), die pluralischen Partitive mit Apokope (*saunoi* → *saunoja*) sowie die Verwendung des Passivs in der Funktion der 3.Pl. (*hüö tulloa* 'sie kommen'). Auch die Art der Vertretung des Auslaut-*n* hat sich entscheidend geändert: im ursprünglichen Dialekt war das *-n* in einigen Formengruppen spurlos verschwunden, in anderen gab es einen freien Wechsel zwischen Erhaltensein und Schwund; nun ist der freie Wechsel in alle Fälle eingedrungen. — Die verschwindenden Merkmale sind meist sowohl dem Dialekt von Niedersatakunta als auch der Standardsprache fremd. Am leichtesten gaben Besonderheiten mit einer grossen Frequenz und auffallend starker Abweichung nach.